

YÖN

HAFTALIK GAZETE

**MADENLERİMİZİ YABANCILARA
KAPTIRMIYACAĞIZ !**

MENDERES ve DEMİREL

Bugün Türkiye'nin başında bir sürü dava vardır. Köy kahvelerinden şehir kulüplerine ve lüks salonlardan gecekonduculara, siyasi parti merkezlerinden üniversite açık oturumlarına kadar bu davalar büyük bir heyecanla konuşulmaktadır. Faizlerini bile ödiyemediğimiz dış borçlar, petrol, madenler, toprak reformu, dış ticaret, Ereğli Demir — Çelik, dış politika Kıbrıs, soya meselesi, genel müdürler, Üniversiteye giremeyenler, ve daha bunlara hemen eklenmesi mümkün sayısı bol mesele..

Ama şu zamanda bütün bu meselelerden öncelikle ve ilgili olarak hararetle konuşulan bir başka mesele daha vardır:

Süleyman Demirel meselesi!

Gerçekten Türkiye Başbakanının durumu bu memleketin insanlarını önemle mesgul etmektedir. Meselenin ne olduğu madde madde söyle ortava konabilir:

1 .. Süleyman Demirel 1960'ta maaşlı bir devlet memurudur. Başka deyişle bir dar gelirlidir.

2 .. 27 Mayıs 1960 tan sonra askere gitmiş ve 1962 yılında terhis edilmiştir.

3 — 1962 yılında iş hayatına atılmış, bir Amerikan firmasının temsilcisi olmuştur.

4 — 1962 den 1964'e kadar iki yıl içinde milyoner olmuştur.

5 — 1964 yılında tanınmamış biri iken Adalet Partisi Genel Başkanlığına aday gösterilmiştir. Buna sebep olarak yerli ve yabancı iş çevrelerinin pek iyi tanıdığı bir kişi olduğu ileri sürülmüştür. Özellikle Amerikalı olan Heisine dikkat çekilmiş Başkan Johnson'la kol kola fotoğrafları dağıtılmıştır.

6 — Süleyman Demirel'in Mason olduğu sıvası rakipleri tarafından açıklanmıştır. Mason olmak, muhafazakar çevrelerinde makbul sayılmadığından, Süleyman Demirel'in siyasi şansına gölge düşmüştür.

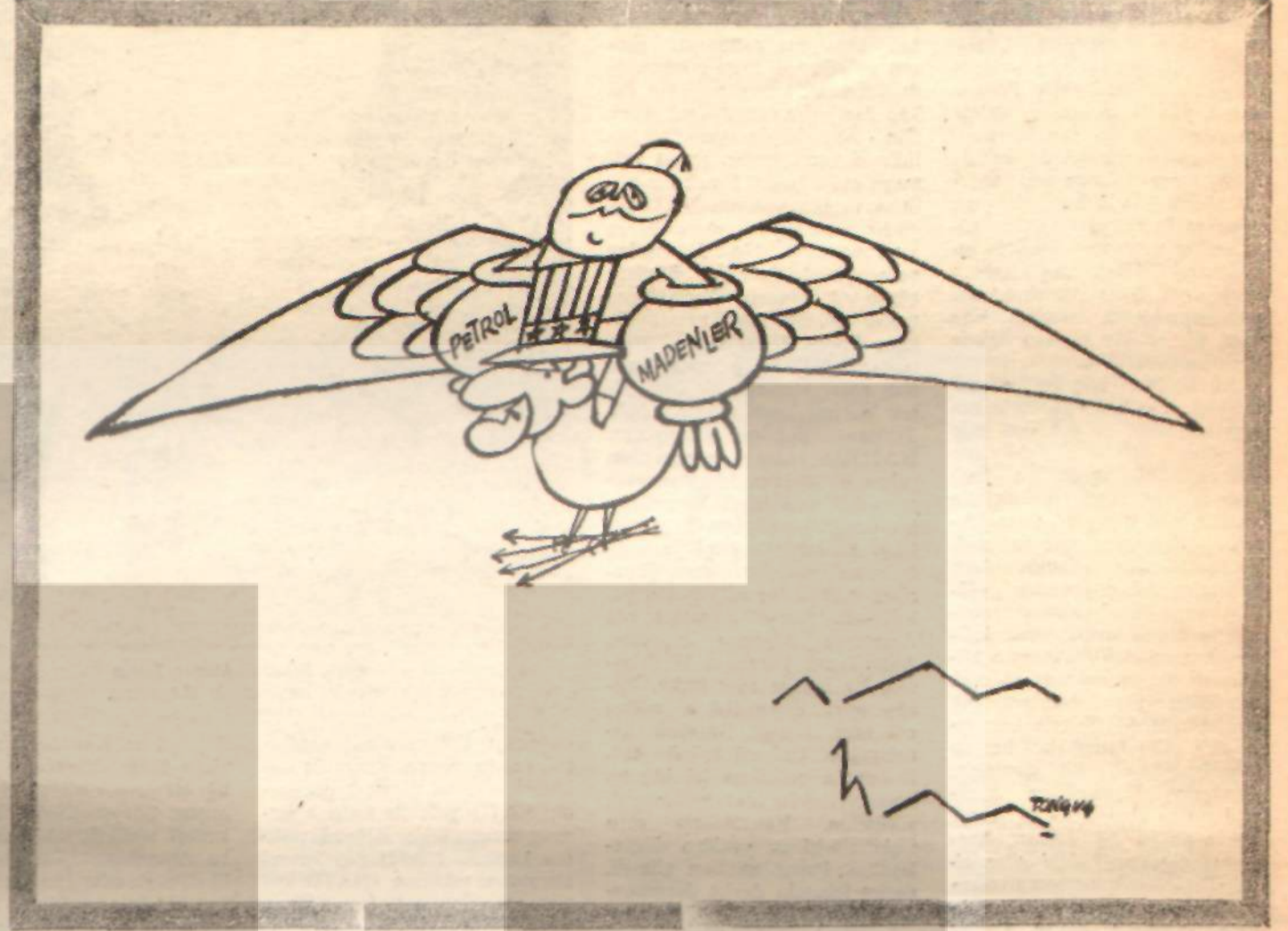
Bunun üzerine Türkiye'deki Amerikan Petrol Kumpanyalarının Mobil'in Müdürü Süleyman Demirel'e «Mason olmadığına dair sahte belge düzenlemiştir.

7 — Süleyman Demirel seçimleri kazanıp da Başbakan olduğu zaman Amerikan basın çevreleri düzenli bayram etmişlerdir. Ve Türkiye'deki seçim sonuçlarını Amerikan zaferi gibi karşılamışlardır.

8 — Süleyman Demirel gerek ik tidara geçmeden önce ve gerek gectikten sonra sürelil, ve titiz bir biçimde yabancı sermayenin propagandasını yapmıştır.

9 — Süleyman Demirel Türkiye'de doğrudan doğruya Pentagon'a bağlı Amerikan üsleri bulunduğu gerçeğini Meclis kürsüsünde gizlemiş. Ve üstü kavalı ifadelerle bu konuyu geçiştirmek istemiştir.

10 — Süleyman Demirel madenlerimizi ve petrolerimizi savunan milliyetçi genel müdürleri değiştirmiştir. Bu genel müdürlerin başarıları onlar tarafından kişilere de kabul edilmektedir. Süleyman Demirel böylece kendisine Masonluk meselesinde sahte belge tanzim ederek vardığı kosa yabancı petrol kumpanyası müdürlerinin

istediği yönde bir tasarrufu gerçekleştirilmiştir.

11 — Kıbrıs için açılan genel görüşmede Süleyman Demirel Amerikanın Türkiye'deki prestijini korumak endişesini her şeyin üstünde tutmuştur. Johnson'un mektubu olayında aldığı tavır endişelere endişe ve soru işaretlerine soru işaretleri katmıştır.

*

Bütün maddelerde dizilmiş olaylar ispatlanmıştır. Ve herkesin bildiği sevelerdir. Böylece Türkiye'de Bay Süleyman Demirel başlıbaşına bir dava haline geliyor. Çünkü Süleyman Demirel ve çevresinin bugünkü tutumlarını hatta eski Demokrat Parti ve Menderes ile kıyaslamaya pek imkân yoktur. Menderes zamanından bu yana Türkiye'nin de dünyanın da şartları değişmiştir. Ortaya açık seçik çıkan gerçeklere göz yummaya imkân kalmamıştır. Bugün Menderes Başbakan olsaydı Amerika vedağında kürek çekmek için Süleyman Demirel gibi ısrar eder miydi? Bu bir sorudur. Eğer Menderes bugün Başbakan olsaydı, yabancı şirketlerin savunmasına Süleyman Demirel gibi ısrarla koşar mı idi? Bu bir sorudur. Menderes bugün Başbakan olsaydı, petrol ve madenler konusundaki gerçekler açıkça ortaya çıktığına göre petrol ve madenleri yabancı sermayeye peşkeş çekmekte ısrar eder mi idi? Bu bir sorudur. Menderes bugün Başbakan olsaydı, Türkiye'de Amerikanın prestijini kırılmasını endişesiyle Johnson'un mektubuna sahip çıkar mı idi? Bu bir sorudur. Menderes bugün Başbakan olsaydı Süleyman Demirel gibi uyduluk politikasında direnir mi idi? Bu bir sorudur.

Vaktiyle gölgeli, dağınık, soluk

ve gizli olan bir sürü gerçek, bugün gün ışığına çıkmıştır. Memleketin aydınları, Türkiye'nin dünya yüzündeki yerini ve Türkiye'nin tarihi şartlarını aydınlatmışlar, Türkiye'nin bugün nerede olması gerektiğini bir politikacının anlayacağı ölçülerle ortaya koymuşlardır.

Adalet Partisinden bir Reşat Özarda çıkıp milliyetçi genel müdürler konusunda gerekeni yapmaktadır. Petrol konusunda, madenler konusunda, dış politika konusunda Adalet Partisinin milli duygulara sahip kesiminde alttan alta bir muhalefet başlamıştır.

Cumhuriyet Halk Partisi 1960'tan önce Demokrat Parti ile birçok noktalarda fikir beraberliğinde idi. Bu noktalardan en önemlisi dış politikadır. Halk Partisi şimdi değişen dünya şartlarına ve Türkiye'nin milli gerçeklerine uygun bir politikanın yönlümesine girmiştir.

Demek oluyor ki değişen dünya şartları, değişen iç şartlarımız ve ortaya çıkan hakikatlar insanları uyarmıştır. 1955 Türkiye'si ile 1965 Türkiye'sini kıyasladığımız zaman 1965 Türkiye'sinde milli çıkarları korumak için gereken davranışların ölçülerinin çok daha berrak ve daha kesin olduğu ortaya çıkar.

Üçüncü Dünya gelişmiş, bloklar çatlamış, Amerika Rusya yakınlamış, Çin meselesi, dış yardımların gerçek anlamı, Kıbrıs davası, Amerikan emperyalizminin iktisadi ve askeri yönü, Vietnam Savası 1955'te olayları gerçek yüzleriyle göremiyen insanların gözlerini açmak için büyük etkiler yaratmıştır.

Bunun yanısıra kalkınma mese-

leleri ortaya konmuş. Az gelişmiş ülkelerin kapitalist yoldan kalkınmayacakları bilimsel ölçülerle ispatlanmıştır. Büyük ve zengin kapitalist ülkelerin Türkiye gibi az gelişmiş bir fakir ülkeyi nasıl sömürdüğü yalnız Birleşmiş Milletler kaynaklarından değil, Devlet Planlama Teskilâtının rakamlarından açıkça okunur olmuştur.

1950 de başlayan kalkınma çabasının iflas ettiği de hem iç ve hem dış kurumların incelenmelerinde ortaya çıkmıştır.

Acaba böyle bir durumda Menderes bugün Başbakan olsa idi, Süleyman Demirel'in davranışlarına uygun mu harekete ederdi?

*

Gerçek olan şudur:

Süleyman Demirel bugün Demirkıratın sırtına belki onun da kabul edemeyeceği bir yük vurmaktadır. Bu at, bu yükü kaldıramaz. Bu at, bu yükün atı değildir belki de... Süleyman Demirel Demirkırat'ın tabii yapısı ve gelişmesine göre bile çok cüretli sayılan bir politikaya doğru Demirkıratı çekmektedir.

Süleyman Demirel'in bugünkü politikasını Menderes bile benimsemezdi. Çünkü Menderes 1950'nin şartlarına göre Başbakan olmuştur. Ve Başbakanlığı on yıl sürmüştür. Demirel 1965'in şartlarıyla 1950'ninkileri birbirine karıştırılmaktadır. Hezimetini çok yakın olmaktadır.

Demirel iktidarının bugünkü politikasını Menderes bile benimsemezdi. Çünkü bu politikanın Türkiye Sözlükteki karşılığı Menderes'in dahi benimsiyemeyeceği kadar ağırdır.

İlhan Selçuk

DIŞ POLİTİKA TARTIŞMALARININ BİLANÇOSU

Parlamentoda günler boyu süren müzakerelerde, AP'den tutun da TIP'e kadar bütün siyasi teşekküller, kişilik sahibi Atatürkçü bir dış politikasının uygulanmasında birleştiler! Çağlayangil, «Atatürkçü dış politika izleyeceğimiz Hükümet Programında yazılı» diyordu! Yalnız bu Atatürkçü dış politika nasıl uygulanacak meselesi askıda kaldı. Genel Görüşmeyi kazasız atlamak için usta bir çaba gösteren Çağlayangil, nabza göre serbet vermekte tereddüt etmiyerek, CHP'yi suçlamaktan vazgeçerek, hatta överek havayı yumuşatmayı ve meseleyi, bize özgü bir «bahar havası» içinde geçiştirmesini bildi.

AP iktidarı için en önemli mesele, Johnson mektubunun açıklanmasını, ne pahasına olur sa olsun, önlemektir. Mecliste AP çoğunluğu vardı; işin halii kolaydı. Nitekim muhalefetin verdiği gizli oturum tutanaklarının açıklanması önergesi reddedilerek mesele atlatıldı. Ama Senato'da AP çoğunlukta değildi. Önerge oya konulursa, Johnson ve İnönü mektuplarını açıklamak gerekecekti. Anayasa hükümleri de, bu noktada en ufak tereddüde yer bırakmayacak açıklıktaydı. Meclislerin kararıyla gizli celse tutanakları her an yayımlanabilirdi. Bu durumda, Anayasayı çiğnemedikçe, mektupların açıklanmasını önlemeye imkân yoktu. AP iktidarı, Anayasayı çiğnemeyi dahi göze aldı. «Diplomatik usullere uymaz» gerekçesiyle, mektupların açıklanmasına karşı koyan iktidar partisi, diplomatik usullere saygı göstermek için, Anayasayı çiğnemekte sakınca görmüyordu! Bu vahim iş, Senato Başkanı Vekili Fikret Turhangil'e düştü. Bir ara Sırrı Atalay'a hak vererek, Anayasaya göre Senatoyun gizli oturum tutanaklarını açıklayabileceğini itiraf eden Turhangil, büyük bir beceriksizlik içinde, önergenin oylanmasını önledi. Bu günahını affettirmek için de, hatiplerin bol bol içlerini dökmelerine müsaade etti. Çağlayangil'in nabza göre serbet veren konuşmalarıyla, mesele tahiya bağlandı. Doğru su bu, takdire şayan bir alaturka başarıdır.

CEVAPSIZ KALAN SORULAR

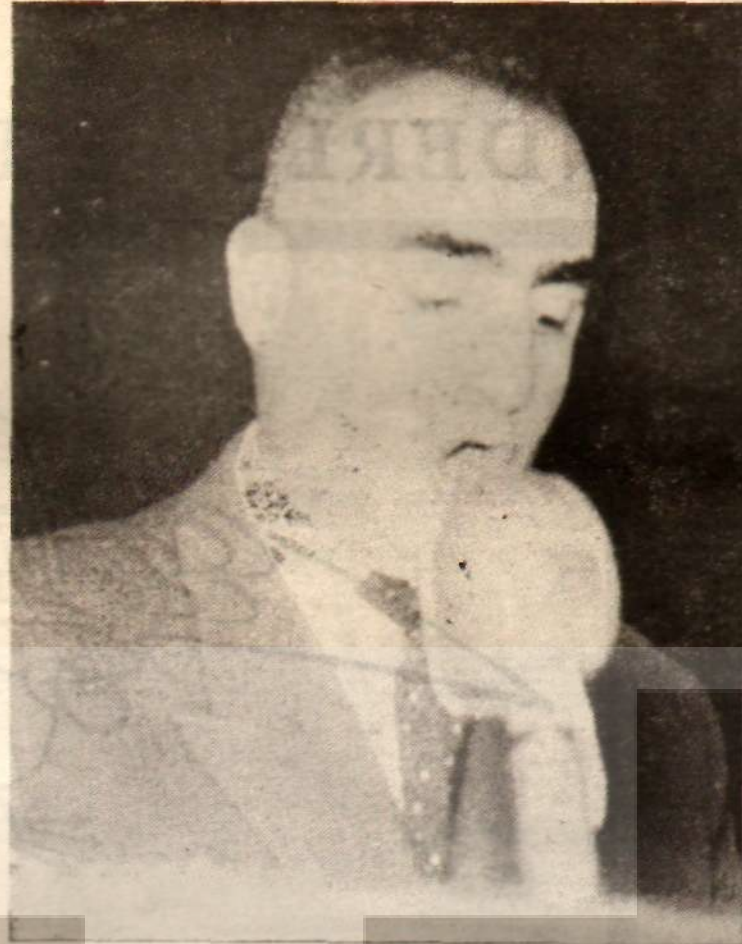
Görüşmeler, Senato'nun askerlikten gelme üyelerinin güzel, etraflı ve bilgili konuşmaları yapmalarına imkân sağladı. CHP sözcüleri olan Nüvit Yetkin ve Hüfuz Oğuz Bekata, daha çok radyoda puvan toplama-ya önem verirken, Ahmet Yıldız, Haydar Tunçkanat ve Sadi Koçuş doyurucu konuşmalar yaptılar; Hükümete önemli sorular yönelttiler; fakat bunlar cevapsız kaldı. Ahmet Yıldız, durumu son derece açık bir şekilde ortaya koydu: «Kıbrısta, baskın şeklinde dahi bir müdahale mümkün değildi. İstisnaya dayanan Garanti Anlaşması ve NATO, baskın imkânını ortadan kaldırıyor. Bir alayımızın Ankara'dan Kayseriye hareketi dahi, NATO'nun bilgisi altında yapılmaktaydı. Çıkarma konusunda da hayalleri bırakmak gerekti. Amerikan Seferinin geceyarısı Başbakanı uyandırdığı, Altınca Filonun Kıbrıs etrafında dolacağı, İngiliz uçaklarının tehditkâr uçuşları ve Ağustostaki Güvenlik Konseyi kararı hatırlanmalıydı. Mesele, diplomatik yoldan çözülebilirdi. Birleşmiş Milletlerde kötü sonuç alınmamasına belli başlı sebeplerinden biri, eski ve

yeni hükümetlerin, İngiliz üsleri konusunda susmaları olmuştur. İngiliz üslerinin ayukadı biz miydik? Dünya değişmiş, dış politika değişmemiş ve eshabı kehf uykusuna yatmıştı. Johnson politikasına karşı çıkılmıyordu. Johnson, aslanı bağlayıp çakalı üzerimize saldırmıştı. Artık Rus - Amerikan çatışmasına politika dayandırmalar, açığa kalmaya mahkûmdu. Esnek bir politika uygulanmalıydı. NATO'ya girdik, girmeliydik. Ama bütün kuvvetlerimizi NATO emrine vermemiz hâta oldu. Böylece bütün surlarımızı Yunanlılara teslim eyledik. Buna zamanında karşı koyan Zekâî Okan Paşa tasfiye edildi. Harp sanayimiz tâtıl ettik. Mutlaka bir özel görev kuvveti kurulmalıdır. NATO'dan ayrılalım demiyoruz. NATO'da reform isteyen ise, yalnız biz değiliz. İşlerimize karışmadığı müddetçe, Sovyetlerle ilişkilerimizi geliştirmek yararlıdır. Ruslardan petrol almakla insan komünist olmaz. Amerikan şirketlerine ve Johnson politikasına karşı çıkmakla da Amerikan düşmanı olunmaz. Amerikanın kurucusu Washington, bir millete aşırı tutku, ötekine aşırı düşmanlık o milleti esir eder, demişti. Bu sözü hatırlayalım. Üçüncü İnönü Hükümetinin politikası iyi idi, bu politikayı daha da geliştirerek yürütelim. Yunanlılarla olan ilişkilerimizi de yeniden düzenleyelim. Papaz okulları gitsin, devlet içindeki devlet durumundaki Patrikhanenin statüsünü yeniden tesbit edelim. Okulları ayıralım. Patrikhanenin ökümenik durumunu kaldıralım, politika yapmasını önleyelim.»

Ahmet Yıldız, bundan sonra Çağlayangil'e bir yığın soru yöneltti. Ama usta Dışişleri Bakanı bunların hepsini geçiştirmesini bildi. Yıldız, Amerikan Büyükelçisinin üzücü beyanı hakkında Hükümetin görüşünü ısrarla soruyordu, ama Çağlayangil bu meselede susmakta azimliydi. Amerikan Dışişleri Bakan Yardımcısının Patrikhaneye karşı Türk tutumunu «esef verici» bulan mektubunu da Çağlayangil, «mektubu istedik, inceleyeceğimiz» diye atlattı. Patrikhane meselesinde ise, «Teşhisleri doğru. Ama dini müesseselere saygı konusunda bütün dünya hassas. Washington'daki camiye bir şey olsa, Johnson mektubundan çok kıyamet koparır. Dünya kamu oyunun temayüllerine uygun çareler bulmak gerek» sözleriyle Amerikanın çok ilgilendiği Pat-

İhsan Sabri Çağlayangil
Usta geribetçi...

Tabii Senatör Ahmet Yıldız
Sordu, ama cevap alamadı...

rikhaneye dokunmanın nezaketini anlattı. Sovyet Rusya ile ilişkiler konusunu çabucak geçiştirdi. NATO yolu ile surların sızmaması sorusunu cevaplandırmaktan kaçındı. NATO dış kuvvet kurulması teklifini, «NATO kuvvetlerini rızasız kullanabiliriz» gerekçesiyle lüzumsuz buldu. Millî-Harp Sanayii kurulması talebini ise, duymazlıktan geldi. Dışişleri Bakanı, Birleşmiş Milletlerdeki oy kullanışı dolayısıyla Amerikaya teşekkür etmesini de şöyle açıkladı: «Amerika iyi yaparsa iyi, kötü yaparsa kötü deriz. Ona iyi yaptın ama kötüsün diyemem. İran da yabancı, Pakistan da. Onlara teşekkür edilmez, ama Amerikaya edilmeye dersiniz ve teşekkürde kasit ararsanız, bunun sağlam bir mantıklı temele oturduğu söylenemez.»

Dış politikası tartışmaları, Hükümetin bu sudan cevaplarıyla son buldu. Parlamentoda «Amerikayı kurtaran» Çağlayangil, «1959'da büyük bir basiretle ileriye gören devlet adamı İnönü'yi överek ve müdahale hakkını kullanmadığı diye CHP'yi tenkid ediyor» dediklerini belirterek tartışmaları tahiya bağladı. Ama Genel Görüşme, tam bir açıklıkla belirtilmese de, dış politikada değişiklik zorunluluğunu millete duyurmuş oldu.

Fakat iyimserliğe yer bırakmayan bir durum da gözden kaçırılmamalıdır: Dış politikada bir değişiklik temayülü çeşitli çevrelerde ne derece benimsenirse benimsensin, Hükümetin böyle bir niyeti yoktur!

Karadenizdeki Amerikan Gemileri

Ajanslar, yeni Amerikan harp gemilerinin Karadenize çıktığını bildirirken, Emekli Kurmay Yarbay Mustafa Ok (CHP - Manisa), Mecliste gündem dışı önemli bir konuşma yaptı ve Türkiye'nin ve bütün Orta Doğunun «atom silahlarından temizlenmesini» istedi. Mustafa Ok, Menderes mirası tahrikçi politikasının sakıncalarını, geniş bir tarih ve askerlik bilgisine dayanarak gözler önüne serdi:

«U-2 uçağından sonra Sam-sunun 90 mil Kuzeyinde bir B-57 Amerikan askeri uçağının

düştüğü ve Karadenizde Amerikan harp gemilerinin dolacağı bir gerçek olarak ortaya çıkmıştır. Sovyet Rusya, bu hareketleri tehlikeli tahrikler saymış ve Amerikanın Karadenizi tehlikeli maksatlar için kullandığını ilân etmiştir.

Şimdi bu zihni hazırlıktan sonra asıl meseleye gelebiliriz. Evvelâ bir nokta üzerinde durmak istiyorum. Önceki birleşimlerden birinde Sayın Çetin Altan gündem dışı yaptığı konuşmasında bu mesele için Sovyet Rusya'nın Türkiye yerine Amerika'yı protesto etmesini yadırgadı. Rusyanın bu tarz hareketini Türkiye'yi hareket serbestisinden yoksun görmesine Amerika'nın isteği dışında esasen bir şey yapamaz kabul etmesine bağladı. Bu görüşe katılmıyoruz. Bu hareketle Rusya'nın muhabatını Amerikadır. Rusya'nın ayrıca bizi de muhatap tutmasını biz, Rusya'nın Türk - Rus ilişkilerine verdiği önemin bir belirtisi sayıyoruz. Meseleleri sade ve duru bir zihinle ele almakta faydalar var.

Harp gösteriyor ki, Rusya'yı Güneyden mağlup etmek kolay oluyor. Rusya'nın toprak altı, toprak üstü kıymet hazinelerini düşünerek diyebiliriz ki, Rusya'nın yumuşak karnına Türkiye'den vurulur. Suni Peyk ve Kitalararası füzele bu kaideyi değiştirmemiştir. O halde Rusya'nın Güneye karşı son derece titiz olmasının sebebini anlayabiliyoruz, sıcak denizlere ulaşma arzusu 2 nci Katarina'dan sonra ikinci planda kalmış, onun yerini Güneyden emin olma düşüncesi almıştır. Bunu da Rusya tarihinden ve Bismark'ın hatıralarından tesbit ediyoruz. Türk - Rus ilişkilerinin şekli, Rusya'nın Güneyden emin olma veya olmama meselesine bağlı görünmüyor. Rusya'nın Jüpiter füzele üzerindeki hassasiyetini bu iki casus uçağı olayının önemini ve nihayet son olayların Rusya için neden «Tehlikeli Tahrikler» sayıldığını bu çerçevede içinde daha isabetle değerlendirmek mümkün oluyor. Buna karşılık bizim de kuzeyimizden aynı derecede emin olmamız tabiidir. İşte bu iki taraflı tarihi güven duygusuna saygılı olarak ilişkileri bu açıdan ele alan ve ön yargılardan arınmış politikaya biz Atatürk Politikası diyoruz.

Şimdi şahsî kanaatimizi açıklamak istiyoruz: Bu gibi tahriklere meydan ve imkân vermeme- nin doğru olacağı kanısındayız. Geçmişte faydasını görmedik. Şimdi de faydasına inanmıyoruz. Bu tahriklerin dışında kalmaya ve onlara vasıta olmamağa itina etmeliyiz. Atom Bombalarının asıl hedefi Atomik Üsler ve Atom atma vasıtalarıdır. Kendimizi Atom taarruzlarına cazip bir hedef haline getirmeyi aklıca bulmuyoruz. Ezclimle Rusya'nın Kübayı vasıta ederek Amerikaya karşı girişeceği tehlikeli tahriklerin asıl zararının Rusya'dan çok Küba'ya ait olacağını düşünüyoruz. Amerika'nın ayaklarının altındaki bu saatli bombaya ilâ nihaye tabammül etmeyeceği tabiidir. Daha gerçekçi davranarak çok taraflı vurucu Atom gücüne katılmama kararını bir adım daha ileri götürerek NATO içindeki Danimarka ve İsveç'in yaptığı gibi Türkiye ve Ortadoğuyu Atomik Silâhlardan tecrit etmeyi bir politika olarak benimseyebiliriz ve benimsemeliyiz. NATO ve Amerikanın bütün tahriklerini bizim kanattan yapmasından kuraldan çok kırılcı olmaktan ve herhalde Rusya'yı Güney'den devamlı tahrikte milli menfaat yoktur. Şimdi ilgililerden bazı sorularımız var:

1 — B — 57 Askeri uçağının kalkışı ve rotası Türkiye'de ilgili makamlara bildirilmiş midir? Yoksa uçak düştükten sonra mı haberimiz olmuştur.

2 — Karadeniz'de dolacağı yazılan Harp Gemilerinin Karadeniz'e çıkış maksatlarından Hükümetimiz haberdar edilmiş midir?

3 — Düşen uçağı aramak için çıkılmış ise 15 gün önceden çıkış müsaadesi istenmiş midir?

Karadeniz'de Amerikan ve Rus harp gemilerinin karşılaşması ile meydana gelebilecek müessif bir olayın Türkiye'mizin

Mustafa Ok
«Tarih diyor ki...»

başına getirebileceği dertleri Goben ve Breslav zirhlarının tarihimizdeki talihsiz yerlerini hatırlatarak sözlerime son veriyorum.»

Türk dış Politikası

CHP Manisa Milletvekili Emekli Kurmay Yarbay Mustafa Ok, Kıbrıs dolayısıyla, Türkiye'nin dış politikasını tarih içinde ortaya koyan önemli bir araştırma yayınladı. Mustafa Ok'un vardığı sonuç şu: «Hiç bir İttifak sistemi, milli güvenliğimiz için nihai bir garanti sayılamaz. Politikamıza sahip çık mahyız... Milli güvenliğimizin esas itibariyle, anlaşmalardan çok devletlerarası dengeye, milli gücümüze ve basiretli bir politika takibine ait olduğunu anlayacak her türlü misali ve tecrübeyi tarihimizde bulmak mümkün değildir. Rus tehlikesine karşı NATO'nun işlememesi, en can-

Amerikalıların madenlerimize el koyma manevraları

Petrol konusu parlamaya başladığında, zamanın Başbakanı İnönü, Amerika'ya sormuştur: «Sen Amerikan Devleti misin, şirket temsilcisi mi?» Amerika derhal şu cevabı vermiştir: «Ben Amerika devletiyim, şirket temsilcisi değilim.» Ne var ki, gerçek çok farklıdır. Amerikanın Türkiyedeki yetkilileri, maden ve petrol şirketlerinin temsilcileri gibi davranmaktadırlar. Eski Amerikan Büyükelçisi, Dışişleri Bakanımıza başvurarak Etibank'ın boraks rafinerisi kurmasını . Borax Consolidated tekeli yararı olarak - durdurmuştur! Amerikan Yardım Teşkilatı (AID), Etibank'ın Karadeniz bakırlarını işletmesini devamlı baltalamış, AID Başkanı Grant, Etibank Genel Müdüründen Amerikalı sermayedarlara bir şans tanımasını istemiştir. Mr. Grant, İnönü Hükümeti düşürüldükten sonra, Mr. Ely'nin ünlü Maden Kanunu tasarısının 14 Nisan 1965'e kadar Meclise sevkedileceği hakkında Bakan Mehmet Turgut'tan söz almıştır. Prof. Dr. Muammer Aksoy'un Etibank Genel Müdürü Tahsin Yalabık'ın görevine iadesi için açtığı dâva dilekçesinde yer alan bu açıklamalar, madenlerimizi bekleyen tehlikeyi gözler önüne sermektedir.

BUYÜKELÇİ HARE VE BORAKS

Boraks ve asit borik imalinde kullanılan bor minerali, ticarî anlamda 1850 yılından beri memleketimizde Sultançayırı madenlerinden üretilip Bandırma'dan ihraç edilmekte idi. 1865 yılında sözü geçen madenin imtiyazı, yabancı bir şirkete verilmiş (Compagnie Industrielle des Mazures), 1887 yılında bu imtiyaz «Borax Consolidated Limited» adındaki ve bugün memleketimizde Türk Boraks Madencilik Anonim Şirketi adıyla faaliyette bulunan şirkete geçmiştir. Bu şirket, 1890 yılına kadar yalnız memleketimiz madenlerinden faydalanırken, bu tarihten sonra çalışmalarını Güney ve Kuzey Amerika'ya yöneltmiştir. Özellikle Amerika Birleşik Devletlerinde 1927 de bulunan rezervleri, yılda 1 milyon tonluk bir üretime ulaştıracak şekilde genişletirken, memleketimizin üretimini yılda 12000 tondan yavaş yavaş 3000 tona kadar düşürmüş, ve 1950 den sonra da, üretim faaliyetini tamamen durdurmuştur. Bu arada hiçbir arama yapmamış ve cevher bulan yerli müteşebbislerin ellerinden, bu sahaları işletmemek üzere satın almıştır. 1956 yılında Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü tarafından rastlanılan ve ruhsatları derhal Etibank'a devredilen sahaların rezervleri tesbit edilinceye kadar, memleketimizin bu servetinin önemi tamamen örtülü bırakılmak istenilmiştir.

Emet İlçesi Hisarcık mevkiinde o zaman 16 milyon ton civarında tahmin edilen bu rezervlere el atmak isteyen yabancı şirket, 10 Eylül 1957 de Etibank'a 66 sahifelik uzun bir rapor sunarak:

1) Memleketimiz cevherlerinin, dünya piyasasında rekabete karşı koyamayacağını,

2) Politik amaçla, tesis kurulmak isteniyorsa, çok küçük bir rafinerinin kurulmasıyla yetinilmesini,

3) Bir rafineri kurmaktansa, ham cevheri ihraç etmekte fayda olduğunu ve bunu ancak kendilerinin yapabileceğini,

4) Çoğunluk payı kendilerine bırakılan bir ortaklık kurulduğu takdirde, 20 bin ton ham cevher ihraç edebileceklerini,

5) Yakın bir gelecekte Türkiye 30 bin ton ihraç ederse, bunun bir sürpriz olacağını belirtiyorlardı.

İşte bu anda, yabancı firma Tahsin Yalabık'ı karşısında buldu. Ortaklık yapılmadı ve sahaları Etibank yalnız başına geliştirmeye başladı.

Bu kere başka oyunlara başvuruldu. Yabancı Şirket Etibank'a devredilen ruhsat sahalarının «bor» sabası olmayıp «bor tuzları» sahası olduğunu iddia ederek onu bir çıkmaza düşürmeye çalıştı. Etibank, sahalarını kurtarabilmek için, 1958 yılında Millet Meclisinden tefsir kararı çıkarmak zorunluğunda kaldı.

Etibank ilk bor minerali iştihsalini, 1958 yılı sonlarında yapmaya başladı ve ihracatın seyri aşağıdaki şekilde oldu:

1958 de 1521 ton, 1959 da 500 ton, 1960 da 5003 ton, 1961 de 8500 ton, 1962 de 30681 ton, 1963 de 43656 ton, 1964 de 56926 ton, 1965 de 70000 ton (tahmini), 1966 da 100000 ton (program).

Etibank'ın önderliğinde, özel teşebbüsünle birlikte, memleketimizin ihracatı 1964 de 125.000 ton, 1965 yılında da 160.000 tona ulaşmıştır.

Ancak, Etibank'taki görevinden ayrıldıktan sonra da Tahsin Yalabık bu konuda mücadele etmek durumunda kalmıştır. Çünkü Birinci Kalkınma Planı hazırlık devresinde, Madencilik Özel İhtisas Komisyonu Başkanı olarak çalışan Yalabık, 20 bin tonluk bir boraks rafinerisini plana ithal ettirince, firma bunu haber almış ve böyle bir teşebbüsün Türkiye ekonomisine zarar getireceğine dair rapor hazırlayarak Komisyonu kararından çevirmeğe çalışmıştır.

Ayrıca adı geçen şirket, bu cevherin stratejik maddeler arasında olduğunu ileri sürerek, Batı blokunun COCOM anlaşmalarında demir perde gerisi memleketlerine ham madde ihracatını yasaklamıştır. Böylece kendisi ürünlerini dilettiği gibi satarken, memleketimizi bu ticarettен uzun yıllar yoksun bırakmıştır.

Plânda öngörülen 20 bin tonluk boraks rafinerisini kurmak Etibank'a görev olarak verildiğinde, Batı blokundan, boraks alanında teşekkül etmiş kartel yüzünden hiçbir ciddi teklif alınamamıştır. Bunun üzerine Polonya ile bir anlaşma imzalayan Etibank'ın bu teşebbüsü de, Amerika Sefiri (Mr. Hare) tarafından zamanın Dışişleri Bakanına başvurulmak suretiyle iki yıl için durdurulmuştur (yıl 1962).

Etibank, adı geçen tesislere 1964 yılı sonunda başlayabilmiştir. Dünya boraks ticaretini elinde tutan kartel, memleketimiz ekonomisi aleyhine çabalarına burada da son vermemiştir. 1955 yılında 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunundan faydalanmayı sağlamış ve memleketimizden ihraç edeceği cevherin kâr transferinden bir kısmını ahıcılara iade etmek suretiyle, 1959 da tonu 42 dolar olan cevherlerimizin fiyatının bugün 20-22 dolara düşmesine sebep olmuştur. Bu tutum, son dört yıl içinde en az 10 milyon dolar kaybetmemiz sonucunu doğurmuştur.

Bütün bu çabalarına rağmen, cevherlerimizin Avrupa hattâ Amerika pazarlarına girmesini önleyemiyen firma, nihayet 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunundan faydalanarak, Türkiye'de rafinerileri kendisi kurmak üzere müraacat etmiş, fakat bu defa yine Tahsin Yalabık'ın raporlarıyla mağlûbiyete uğramıştır. Firma, Yabancı Sermayeyi Teşvik Komitesince reddedilen taleplerini Maliye, Sanayi ve Ticaret Bakanlarından kurulu İtiraz Komisyonuna götürmüştür. Bu talep bir yıldır ne red ne de kabul edilmiştir.

Adı geçen yabancı şirketin temsilcileri, her hükümet değişikliğinde Tahsin Yalabık'tan şikâyetçi olmuştur. Yalabık ise, her defasında ilgililer nezdinde, hesap-

larıyla, delilleriyle bu şirketin yaptığı teşebbüslerin memleketimiz ekonomisine fayda yerine zarar getireceğini ispattı. Bu mücadele halâ devam etmektedir ve edecektir. Ancak şurasını kaydetmek isteriz ki, Tahsin Yalabık'ın Boraks konusundaki bu mücadelesi, onun Etibank Genel Müdürlüğünden uzaklaştırılmasının gerçek sebepleri arasında yer almaktadır. Yabancı şirketlerin aşırı savunucusu eski Enerji Bakanı Mehmet Turgut, daha görev başlaştığı günden itibaren yabancı şirketlerin arzu ve heveslerine mani olmaya çalışan Yalabık'a karşı büyük bir husumet duymuş ve kendisiyle uğraşmaya başlamıştır.

A.I.D. BAŞKANI GRANT VE BAKIR

Bakır üretiminin memleketimiz ekonomisinde yeri büyüktür. Yurdumuzda yalnız Etibank'ın, biri Murgul'da diğeri Maden'de olmak üzere iki izabehanesinde yılda 26.000 ton bakır üretilmektedir ki, bunun cari dünya fiyatlarıyla tutarı 40 milyon dolarıdır. 1954 yılından beri işletilmek üzere olan rezervlerin tonörleri gittikçe düşmekte, üretimi devam ettirebilmek için tesise her yıl ekler yapılmaktadır.

Gerek işletilen madenlerin genişletilmesi, gerekse Karadeniz bölgesinde bulunan yeni cevher yataklarının işletilmesi üzerinde çalışmalar yapılmış, projeler hazırlanmış, fakat yazık ki, bu projelerin finansmanı için, Etibank daima dış kredi kaynaklarına gönderilmiştir. Bu yabancı kaynaklar, kendi politikaları içinde bize daima müşküller çıkararak, proleleri finans etmemişler; yabancı firmalarla ortaklık yapılmasını ima ederek, bu yönde sonuca ulaşabilmek için ovalama siyaseti gütmüşlerdir. Ortaklığa talip firmalar ise, daima mevcut işletme ve rezervlerimize göz dikmişler. 1956 yılından itibaren ilgililen firmalar, hep Ergani Bakır İşletmesinde ortaklık teklif etmişlerdir. Yurdumuza yeni bir gelir getirmeyecek olan, aksine mevcut gelire düş ortak yaratmak isteyen bu tekliflerin görüşmelerini yürüten Tahsin Yalabık'ın red cevapları, yabancı şirketlerin ve ya temsilcilerinin daima şikâyetine yol açmıştır.

Karadeniz bölgesinde Küre, Espiye ve Çakkakaya mevkiinde yer alan Etibank'a ait bakır sahaları, strasyile binde 35, 25 ve 15 bakır ihtiva etmektedir ki, Amerika'da işlenen cevherlerin ortalama tonörü binde 7,5'dir. Bulgaristan binde 4 tonörlü cevherden bakır üretmekte ve buna rağmen tesisler, yıllık üretim 65 bin tonu sağlayacak surette genişletilmektedir. Etibank ise, çok daha zengin olan yataklarını işletebilmek için dolar aramak yüzünden yıllar kaybetmektedir. Projeler, yaklaşık olarak üç yılda sarfedilmek üzere 10 milyon dolara ihtiyaç göstermektedir.

1958 yılındaki devalüsyona rağmen, Etibank ihracatı sayesinde memlekete aşağıda kaydedilen milyonlarca doları kazandırdığı halde, ihtiyaçta bulunan 3 milyon dolar için, yabancı kaynaklara gönderilmekte, onlara muhtaç ve onların müsa-

desi olmaksızın programını gerçekleştirmez duruma düşürülmektedir. Evet Etibank Memlekete, 1955 de 20.231.662 dolar, 1956 da 26.296.691 dolar, 1957 de 22.804.049 dolar, 1958 de 13.936.295 dolar, 1959 da 16.480.826 dolar, 1960 da 19.356.403 dolar, 1961 de 10.542.511 dolar, 1962 de 13.596.683 dolar, 1963 de 12.478.738 dolar, 1964 de 17.720.973 dolar, 1965 de 30.500.000 (tahmini) dolar kazandırmıştır ve 1966 da 36.000.000 (program) dolar kazandıracaktır.

Yabancı finansman kaynakları, projelerimizin yabancı bir müşavir firma tarafından tasvibini istemektedirler. Yabancı müşavir firmaların ücreti 80-140 bin dolar

Mart 1965 sonlarında Bakan fundan hazırlanan Maden Kanunu'ndan bir nüsha sağlamasını istemişse de, Bakan, «Dün 14 Nisandan önce Meclise sevk ederek, izahat dahi istememişimdir» Nisan 1965 de Bakan Memleketimizden Borax Consolidated Yalabık, raporun gizliliği ve devretmişse de, Bakandan «memleketimizde, o da bizde yok: yabancı kütüyorsunuz» cevabını almıştır.

civarındadır. Bu dolarlar için de Etibank Amerikan Yardım Heyetine (AID) başvurmuştur. AID idaresi, bu dolarları vermek için, tam 18 aydır Etibank'ı sorguya çekmekte yine de krediyi vermemektedir. Yalnız bu arada iki yabancı firma ortaklık için önce Etibank'a başvurmuş, sonra da siyasi baskıya başlamıştır. Prof. Dr. Tahsin Yalabık'ın 10 milyon dolara ihtiyaç göstermektedir. Üç yıl sonra yılda en az 20 milyon dolar değerinde üretim yapılacaktır. Yani memleketimiz geciken her gün 70 bin dolar kaybetmektedir. Tahsin Yalabık'ın teklifiyle Etibank'a Genel Müdür olarak atanmış ve 180 gün kaybetmiş bulunuyoruz. Tahsin Yalabık, konuyu, yukarıda zikredilen şekilde Amerikan Yardım Heyeti Başkanı Mr. Grant'a ve Başbakan Yardımcısına anlatmıştır. Mr. Grant, kendisine Amerikan sermayedarlara bir şans tanımasını istemiştir. Bu şans verildi, fakat Amerikan sermayedarları, Etibank'ın yıllık 100.000 ton üretim yapıp yılda 10 milyon dolar kâr sağlıyan işletmesi de dahil olduğu halde, diğer iki cevher yatağı ile birlikte üç madene 3.125.000 dolar kâr getirmekte ve bu miktar ile de Etibank kendilerine yüzde 25 ortak yapmak istememektedirler. Gelir olarak da, ilk üç yıl etüd, onu takip eden üç yılı tesis ve işletimden sonra, Etibank'a yüzde 60 kâr sağladığı bir işletmeler topluluğuna ortak olmak ve yıllarca sonra ancak 630 bin

Eski Amerikan Şirketin

Şirketin

KIBRIS'LI BİR MÜCAHİT KONUŞUYOR

Eski Mülkiyelilerden Kıbrıslı mücahit İsmet Kotaktan bir mektup ve Kıbrıs Türk'ünün görüşünü yansıtan bir yazı aldık. Mektubu ve yazıyı yayınıyoruz:

İki yıldan beri hayatını devam ettirmek durumunda iken silâhını yanından ayıramaz hale ulaşan Kıbrıs Türkü hakkında bugüne kadar hep dışkiler konuşmuştur. Kıbrıs Türk Basını olarak burada yaptığımız yayımlar tarafından muhtelif sebepler ileri sürülerek gerek İstanbul'a, gerek Ankara'ya ulaştırılmadığını, bu yolla susturulduğunu dikte ederek, Londra vasıtasıyla bu satırları elinize ulaştırmak teşebbüsüne giriştik.

Mülkiye sıralarında ileri sürülenlerin tümünü kullanmaya gayret ederken içte ve dışta özgürlüğü korumanın ne demek olduğunu, tadarak anlayanlarıdır. Kıbrıs'ta Zafer, Bozkurt ve Halkın Sesi gazeteleri, Kıbrıs Türk'ünün sesini duyurmaya gayret etmektedir. Ancak yine de istenen Ankara'ya duyurulmamaktadır. Davaya inanan, her tehlikeyi göze alır. Şimdi bunu deniyoruz. Sesiniz Türkiye'nin ortasından işitilmeli, Kıbrıs gerçekleri bilinmelidir.

Hocam Sayın Sadun Aren ile Mümtaz Soysal'a, aracılığınız ile, buradaki Mülkiyelilerin selâmını sunarım. Aralık kapı buldukça, Kıbrıs durumunu ileticeğiz.

Her yerde, her konuda son sözü söyleyen derginiz, Kıbrıs'a ulaşan tek yayıncıdır. Sesinizi, gur sesinizi işitmek bize bahtiyarlık vermektedir. Cepheaden kucak dolusu selâmlar.

ISMET KOTAK
Zafer Gazetesi Sahip ve
yazarlarından - Kıbrıs

Türk mücahitleri silâh elde bekliyorlar

tiyle suç atmağa gayret etti. Ama suçlu kim?

Türk milleti suçlu mu arıyor? Kıbrıs Türkü suçlu mu işaret ediyor? Biz dava peşinde miyiz? Açık konuşalım; Kıbrıs Türkü suçlu aramıyor! Her şeye rağmen dava peşindedir. Lafınızı ağızımıza tıkamaya çalışsanlara rağmen haykırmak istiyoruz: Anavatan, Kıbrıs konusunda ders almak istiyorsa bunu Kıbrıs Türkünden öğrensin! Devre devre ortaya çıkan yeni durumlarla birbirimizi itham etmediğimize, geleceği aydınlık kılmak için bir karara varmak daha yerinde bir hareket olsa gerektir!

Kıbrıs Türküne sorulursa, ne İnönü, ne Ürgüplü, ne de kısa devrede Demirel kumetleri isteneni vermemişlerdir. Bunun nedenlerini, cesaretsiz tutumları ele alarak saatlerce tartışmak arzusunda değiliz. Ve bunu gereksiz buluruz. Biz, bizi çıldırtan noktalar üzerinde durarak, geleceğe bakmak isteriz.

Türkiyeyi Başbakan olarak seçiz ay idare etmiş olan sayın Ürgüplü dedi ki: «Kıbrıs davasında daha ne istediğimizi tesbit etmiş değiliz». İki yıl! Dile kolay iki yıl demesi! Eza - cefa içinde geçen koca iki yıla rağmen mi? Rumların yıllar önce başladıkları mücadeleye rağmen mi? Dünyaya tanınan, bilinen bir meseleye rağmen mi?

Bağlıköy bölgesi silâhlı Rumlar ve Yunan askerleri tarafından kuşatılırken, Lefkoşa ekonomik abluka altına alınırken Sayın Ürgüplü Başbakanı ve Kıbrıs konusunda yapacağı çıkışı bilememekte idi! Vay cefalı Kıbrıs Türkü! Halbuki aylar önce Millet Meclisi İnönü hükümetine müdahale yetkisi vermiş, ve sayın Ürgüplü iktidar koltuğuna kurulduğu için, bu yetkinin devam ettiğini ilân edip durmuş, Kıbrıs işinin kendi hükümet günlerinde sona ulaştırılacağını en yüksek perdeden haykırması! Zaten Kıbrıs Türkü sayın Ürgüplü'nün sesini bir de iktidarı devrederken gider ayak işitebilmişti!

İnönü hükümetleri, yapmaya çağı, işler için yetki almakla tanınmıştı. Halbuki, o gün konuşanlar bugün de Kıbrıs konusunda hâlâ konuşmaktan geri durmamaktadırlar. Dün Nihat Erimler, Suat Bilgeler Kıbrıs işinde en önde koşmakta, en yetkili tavsiyeci olarak bilinmekte idiler. Bugün yine, aynı kişiler aynı istekle yanmakta, aynı faliyette kendilerini tek yetkili görmektedirler. Halbuki İsviçrede, Londrada ve Birleşmiş Milletlerde bu kişilerin hattâ temsil ettikleri hükümetin politikaları

iflâs etmişler! Kıbrıs Türkü aynı kişilerin ileri çıkışını içli üpererek izlemektedir!

Kıbrıs Türkü cesur bir hükümet başkanı beklemektedir. Sayın Demirel iktidara geldiği gün «Hiç kimsenin burnu kanamıyacaktı» dediği halde bu satırların yazarının bulunduğu yerde Kıbrıs Türk'ünün üzerine top ateşi açılmıştır. Kan gövdeyi götürmüş, yeni bir şehit topağa verilmiştir.

Kıbrıs düşümü cesur bir hükümet başkanının kılıcı ile çözülecektir. Bugüne kadar, beklemek ve karşı tarafın adımlarını izlemekle vakit geçirilmiş, her hareket anında da «Oldu - bittilere, veya emirvakilere müsamaha edilmeyeceği» ilân edilip durmuştur. Bugün de «Papaz Anayasayı çiğnerse..» deniyor. Çiğneyecek bir anayasa, elle tutulur bir yasa kalmadı ise?!

Biz muhakkak 1570 deki gibi Lala Mustafa Paşa heybeti ile adaya çıkarma yapılması tarafı değiliz. Bunu önceden de ilân edip durduk. Ya Kıbrıs Türkü kuvvetlendirilsin veya adaya giriş yolu tesbit edilsin! Karşı taraf bunu gizlice yapmıştır. Biz konuşmadan iş yapmasını ne zaman başaracağız?

Türk toplumunu hef şeyden habersiz sananlar aldanyorlar.

Dünya tarihinde özgürlük için mücadeleye atılmış, sayısı bunca dar olduğu halde saflarında yüksek sayıda üniversite mezunu kişi bulundurmış bir toplum daha gösterilemez. Mülkiye mezunu, hukuk mezunu, doktoru, öğretmeni, esnafı işçisi aynı mevzide, aynı düşmanı gözüyor fakat dışta dolananları da iyi biliyor.

Kıbrıs Türkü gerçek mânada bir hamle yapılması gereğine inanmaktadır. Bunun yolunu işaret etmiştir: Derhal Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ilân edilmeli ve ikili bir andlaşma ile Türk ordusu adaya sokulmalıdır. El-âlemin iki yıl önce yaptığını bari biz bugün yerine getirelim! Adaya girişi de varsın bu işi bilenler tesbit etsinler!

Türk toplumu, davanın parti çıkarları için ele alınmasına karşısındır. Türkiyede her şey parti çıkarına alınmadığı gün «Atatürk Türkiye'si» denebileceğine inanırlardınız!

Kıbrıs Türk'ünün sabrı taşmış tır. İnanılan tek nokta şudur: Artık mutlu bir sona ulaşmalıdır. Bizans oyunları karşısında kuvvetli bir Türkiye isteriz! Kıbrıs Türkü, davayı olumlu sona ulaştıracak cesur bir hükümet Başkanını özlemektedir!

ISMET KOTAK

Kıbrıs masalı ve aranan cesur hükümet başkanı

Kıbrıs çıkarması Ankara'dan, İstanbul'dan veya Newyork'tan bakmakla, Kıbrısta, bir şehirde veya bir köyden bakmak arasında fark vardır. İran Şahının düşününe muhabir gönderenler, Ürgüplü'nün meşhur gelininin yoluna koşanlar, Mandı'nın bakclarına vurulanlar, Aralık 1963 de Kıbrısta olay yer alına adayı bir ziyaret edip çekip gitmekten öte bir görev ifa etmeyi aklılarna getirmemişlerdir. Ömer Sami Coşar'ı ve muhakkak ki onu adaya gönderenleri bir kenara çekersek gerisi Ankarada, İstanbul'da kalem oynatanlarla Kıbrıs çıkarmadaki görevini yerine getirebileceklerini sanmışlardır.

Yunanistan aday işgal ederken Türk köyleri, şehirleri kurşunlanırken, 120 bin kişi bir köşeye sıkıştırılıp ceennem hayatına terk edilirken ne Ankara'dan, ne İstanbul'dan ses çıkmıştır. Çıkan sese ses demek, onun etkisi ile ölçülebilir!

İki yıldır Türk toplumu varını ortaya koymuştur. Elde derme çatma silâhlar olduğunu haykırdığımız gün, Millet Meclisinde bile altın gülerkek kürsüden etrafa uydurma bilgiler veren çıkmıştır. «Kıbrıs için neler yapıldığı bilinmektedir!» cümlesi neyi ifade etmekte idi? Ada Türklere bugün buldukları yerleri iki yıldan beri terk edememektedirler. Kadınlar ve çocuklar hayatlarını avuçlarına alarak erkeklerin yerine getirmesi gerekli işler için yollara düşmektedirler. Barikatlardaki Yunan vahşetini her halde Millet Meclisindekilerle, İstanbul ve Ankarada kalem oynatanlar pek farketmemekte, oradaki rahat hayatla kıyaslamak imkânını bulamamaktadırlar. Gelen heyetlerin ardından bakanlar Ankaraya hangi uydurma bilgilerin verildiği ile vanıp kavrulmaktadırlar. Her gelen heyetle gerçeğin hiç değitise Türk basınında

yer alacağını ümit edenlerin ümitleri kursaklarında kalmaktadır.

Ama Kıbrıs Türkü bıkmış mıdır? Hayır. Yeter ki dava kazanılsın diyor. Yeter ki milli görev yerine gelsin diyor. Ancak bunu da söylerken Ankara'da iktidar koltuğuna çöreklenenlerin, bir öncekine rahmet okutmağa kalkmasını da kolay kolay affedemiyorlar. Verilen beyanlar orada ayak üstü, laf ola verilir. Ama Kıbrısta, elinde silâh, kulağını Ankara radyosuna vermiş olan bir mücahit için her kelimenin kırk günlük yorumu vardır!

Kıbrıs Türk'ünün fikri: Bugüne kadar Kıbrıs Türk'ünün görüşü dikkate alınmamıştır. Kıbrısta yazılanlar, Kıbrıstan Ankaraya sunulan teklifler orada kalmıştır. Rauf Raif Denktaş yerli geldiğinde susturulmuştur. Bugün Kıbrısta olması gerekli olan bu kisinin adaya sokulmasını yasaklayan Papaz olmuş, bunu kabullenen Ankara hükümetleri de (arkalarına olduğu için) daha sonraları ses çıkarmamaya gayret etmişlerdir. Ama ister Türkiyede ister Kıbrısta olsun, Türk Liderliğinin teklifleri asla dikkate alınmamıştır. Ve Kıbrıs Türk basını su kanattadır ki yenilelerin dibinde yatan sebeplerden biri de, davayı bilmevenlerin, anlamayanların ileri çıkması yüzünden bu durumlara düşülmüştür. Kıbrıs Türkü İsviçrede Acheson planına imza atanları ve daha sonra bu kilitlerin Kıbrıs ve Kıbrıs Türk haklarını savunur zörlümesini unuttumaktır.

Olavlar dizisi

Birleşmiş Milletlerde ortaya çıkan durum Ankarada bir suçlamalar fırtınası yarattı. İnönü kendinden sonrakileri, Demirel kendinden öncekileri, Ürgüplü ise hem öncekileri, hem sonrakileri yer yer vere vurmak sure-

YÜZYILLARDIR TÜRK HALKININ GÖNLÜNDEKİNİ DİLE GETİREN BÜYÜK HALK OZANI

EN GÜZEL ŞİİRLERİYLE

Hazırlayan: Cevdet Kudret

300 Kuruş

YEDİTEPE YAYINLARI

P.K. 77, İSTANBUL

(YON - 005)

Beria Onger
ATATÜRK DEVRİMİ
VE KADINLARIMIZ

Çıktı

Bu ilginç kitapta: Atatürk devrimini ve kadınlarımız - Kadın, özgürlük ve siyaset - Hukuki eşitlik ve kadınlarımız - 27 Mayıs 1960'da kadın - Çalışan kadının korunması - Kadınların siyasal gücü - Konferan yarışında kadın - Aydın kadınlarımız çağrı - Kadın sorunlarında yabancılaşma - Bir konferans - Siyasal haklar günü - Ve bazı eleştiriler yer almaktadır.

Güzel bir kapak içinde Fİ: 5 Lira

Genel dağıtım: UGRAK KİTAPBEVİ - Beyazsaray, Beyazıt

YON - 007

FİLİPİNLER'DE AMERİKAN EMPERYALİZMİ

Filipinli aydınların, gençliğin ve millî sanayicinin
giriştikleri bağımsızlık mücadelesi

İkinci bir bağımsızlık savaşı Türkiye'de de artık başlamıştır. Türkiye bu mücadelede yalnız değildir. Dünyanın çeşitli köşelerinde mazlum milletler, sözde kalan politik bağımsızlıktan sonra, gerçek bağımsızlığa ulaşmak için, aynı emperyalist kuvvetlere karşı mücadele vermekteler. Türk milliyetçileri, bu mücadeleleri yakından izlemeli ve onlardan gereken dersleri almasını bilmelidirler.

Bu ülkelerden biri Filipin'dir. Filipin, 1946'da sözde bir bağımsızlığa kavuşmakla beraber, 1898 yılından beri Amerikan egemenliği altındadır. Millî bağımsızlık savaşımız sırasında, kurtuluşu Amerikan man dasında gören Halide Edip ve benzerleri, Atatürk'e bu fikri kabul ettirebilmek için Amerikan yönetiminde Filipin'in bir cennet olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bu Amerikan cennetini yakından tanımakta fayda vardır.

SÖMÜRGE DÖNEMİ

Filipin, 1896'da İspanyol egemenliğine karşı giriştiği mücadele ile Asya'da ilk antikolon yal burjuva demokratik devrim örneğini vermiştir. Burjuva demokratik devrimin amacı, siyasî bağımsızlık, feodal tarım sisteminin tasfiyesi ve millî bir ticaret ve sanayi geliştirilmesidir. Eğer İspanyol egemenliğinin yerini hemen Amerikan egemenliği almasaydı, burjuva demokratik devrim sayesinde, Filipin kapitalist yoldan sanayileşebilir ve derebeylik düzenini tasfiye ederek tarımı modernleştirebilirdi. Amerikan emperyalizmi, burjuva devrimi daha doğusunda boğdu. Filipin'e yerleşen Amerikalılar, millî sanayi isteyenlere karşı, emperyalistlerin tabii müttefikleri olan ortaçağ derebeyleri, Amerikaya tarım ham maddesi ihraç eden kompradorlar, şeker kralları ve büyük çapta tütün, hindistan cevizini ve abaka üreticileriyle bir-

leştirdi ve memleketi onların aracılığı ile yönettiler. Filipin böylece Amerikan sömürgeci haline geldi ve sanayileşmesi önlenerek, geriliğe mahkûm edildi. Sömürge döneminde, Amerika Filipin'de 250 milyon dolar yatırmıştır. Fakat bu para, sanayi değil, kamu hizmetlerine, madenlere, bankacılığa, ihracat - ithalat faaliyetlerine gitmiştir. Bütün bunlar, ham madde satıcısı, mamül madde alıcısı bir ülkede, sömürgecinin yapmak zorunda olduğu yatırımlardır. Bu sömürge sistemi, Amerika'nın 1909'da empoze ettiği serbest mübadele rejimiyle tamamlanmıştır. Bu rejime göre, Filipinlerden gelen belli miktarda ham madde Amerika'ya gümrüksüz girecekti, buna karşılık Filipin pazarı Amerikan sanayi mamullerine hudutsuz olarak açılacaktı. Bu sömürge ilişkilerinin, millî bir sanayinin gelişmesini engellediği ve iç ve dış ticareti yabancıların eline teslim ettiği aşikârdır.

Sömürgecilik karşı, toprak-sız köylüler, işçiler ve zayıf da olsa millî burjuvazi mücadele vermişlerdir. İkinci Dünya Harbinden önce Filipinlerde çeşitli köylü ayaklanmaları olmuştur. Millî burjuvazi, serbest mübadele sistemini değiştirmeye yönelmiştir. 1930'ların Büyük Dün va Buhranı üzerine, Amerikanın Filipin'den gelen şeker, nebati yağ v.s. rekabetinden kurtulma isteği ve Japonya'ya karşı verilen ortak savaş millî burjuvazinin mücadelesini kolaylaştırmış ve İkinci Dünya Harbinin hemen sonunda, Amerikan Kongresi bir kanunla Filipin'e bağımsızlık tanımış ve serbest mübadele rejimini kaldırmıştır. Filipin'deki şirketlerin sermayesinin yüzde 60'ının yerli olması kabul edilmiştir.

YENİ SÖMÜRGEÇİ BAĞIMSIZLIK

Ne varki millî burjuvaziyi tatmin eden bu dönem çok kısa

sürmüştür. Filipin, bütün Güney Doğu Asya'ya hâkim bir askerî üs olarak Amerika için hayati önem taşımaktaydı. Ayrıca zengin ham madde kaynakları vardı ve 30 milyon nüfusu ile iyi bir pazardı. Bu sebeple Amerika, biçimsel bir bağımsızlık tanımakla beraber, eski sömürge ilişkilerini daha kuvvetli olarak yürütmek için harekete geçmiştir: Amerikan parası ve açık desteği ile Liberal Parti kurulmuştur. Bu parti, Amerikan askerî kuvvetlerinin huzurunda, bol Amerikan parasıyla yapılan ilk seçimleri kazanmıştır. Bu partiyle, Amerikaya bağlı, fakat işgal sırasında Japonya ile işbirliği yapan büyük şeker ve hindistan cevizi üreticileri ile toprak ağaları iktidara gelmişlerdir. Liberal Partinin ilk işi, Amerikan emperyalizminin askerî ve ekonomik isteklerini yerine getirmek olmuştur:

1 — Bir ticaret anlaşmasıyla, 1947 yılına kadar serbest mübadele rejimi yeniden kurulmuştur.

2 — Bir «parite» anlaşmasıyla, ekonomik alanda Amerikalılara Filipinlilerle eşit hak tanınmıştır. Şirketlerin yüzde 60 sermayesinin Filipinlilere ait olması hükmü kaldırılmıştır.

3 — Askerî üsler anlaşmasıyla, 23 adet geniş arazi, 99 yıl için Amerika'ya kiralanmıştır.

4 — Bir askerî yardım anlaşmasıyla, Filipin kuvvetlerinin teçhizat ve eğitimi Amerika'ya verilmiş ve Ordu, bir «Amerikan askerî müşavir grubu»nun kontrolüne bırakılmıştır.

Bu anlaşmalarla bağımsızlık boş bir laf haline gelmiş ve Filipin sömürgeleştirilmiştir. Anlaşmalar, parlâmentoda büyük bir mukavemetle karşılaşmıştır. Seçimlerde, Liberal Parti ilk sırayı almakla beraber, bağımsızlıktan yana partiler de önemli başarı elde etmişlerdir.

Japonya'ya karşı savaşta (1942-1945) köylülere dayanarak komünistler, önemli bir rol oynamışlardır. Harpten sonra askerî kuvvetlerini dağıtan komünistler, bazı milliyetçi burjuva unsurlarla birlikte «Demokratik İttifak» etiketi altında seçimlere katılmıştır. Amerikancı Liberal Partiye karşı ılımlı Milliyetçi Parti ile bir blok teşkil etmişti. Bu yüzden Liberal Parti, başta gelmekle beraber, Parlâmentoda askerî ve ekonomik anlaşmaları geçirecek çoğunlukta yoksun kalmıştı. Anlaşmaları mutlaka kabul ettirmek isteyen Amerika, Liberal Partiden kulla Cumhuriyet başkanı Roxas'ın eli ile, Milliyetçi Partiye mensup bazı milletvekilleriyle Demokratik İttifak'ın bütün temsilcilerini Anayasayı çiğneyerek, Parlâmentodan ihraç ettirmiştir! Bu sayede ve tek oy farkı ile, anlaşmalar, Filipin parlâmentosun-

dan geçmiştir. Daha sonra Antiemperyalist güçlerin insafsızca tasfiyesine girişilmiştir.

Japon işgaline karşı savaşan komünist önderliğindeki Huk Hareketi, köylerde yeniden baş göstermiştir. Fakat Komünist Parti yöneticileri, kendiliğinden patlak veren Huk Hareketini sürdürmek hususunda mütereddittirler. Liberal Partiden yeni Başkan Quirino ile anlaşma yol larını aramışlardır. Quirino, Amerika'dan daha fazla askerî yardım isteyerek Huk Hareketini ezmeye yönelmiştir. Ama bu arada serbest mübadele rejiminin de etkisiyle, ekonomik durum son derece bozulmuş ve Quirino 1949 seçimlerini ancak hile ve terörle kazanabilmiştir. Komünist Partisi 1950 yılı başında, ihtilâli bir durumun varlığına hükmederek, halkı genel silâhlı ayaklanmaya çağırmıştır.

Silâhlı hareket, Amerikan müdahalesinin artması sonucunu vermiştir. Askerî, ekonomik ve politik alanlarda Amerikan misyonları acele Filipin'e gönderilmiştir. Amerika, berbat ekonomik durumu düzeltmek için, geçici de olsa serbest mübadele rejiminden vazgeçmiş, ithalat ve kambiyo kontrolü yoluna gidilmiştir. 1950 Ekonomik Yardım Anlaşmasıyla (Quirino - Foster Anlaşması), resmî dairelerde Amerikan müşavirlerinin bulundurulması hükmü konulmuş, Amerikan askerî müşavirlerinin sayısı büyük ölçüde artırılmış ve CIA nezaretinde bir millî emniyet servisi kurulmuştur.

Amerikalılar iyice yıpranan Liberal Partiden desteklerini çekerek, Milliyetçi Partiyi taze kuvvet olarak iş başına getirmeye niyetlenmişlerdir. Başlarında güvencikleri adamlar olduğu müddetçe, Amerika için ideal, iki partinin sıra ile yer değiştirmesi, böylece limitleri iki parti arasında mekik dokuyan halk kütlelerinin avutulabilmesidir. Amerika, birçok ülkede bu oyuna başvurmuştur.

Bu değişikliklerden sonra Huk Hareketinin temizlenmesine gidilmiş ve 1950 - 1956 döneminde hareket tam yenilgiye uğratılmıştır. Komünist Parti kadroları tamamen yok edilmiştir. Fakat antiemperyalist mücadele son bulmuş değildir. Mücadele millî burjuvazinin kuvvetlenmesiyle, yeni bir güç kazanmıştır.

MİLLİ BURJUVAZİ YENİ SÖMÜRGEÇİLİĞE KARŞI

Ekonomik iflâstan kurtulmak için 1950'de zorunlu olarak alınan himaye tedbirleri ve Huk'lara karşı girişilen askerî hareketin millî burjuvazinin pazarlık gücünü arttırmış, 1950 - 1960 döneminde sanayileşmeye hız vermiştir. 1954'de bir Sanayiciler Odası kurulmuş ve bu teşekkül, millî sanayi davasının

şampiyonluğunu yapmış ve Amerikan hegemonyasından kurtulma yolunda çaba göstermiştir.

Emperyalizm, iç savaş dolayısıyla, tavizkâr davranmış ve burjuvazinin bu ilerici unsurlarını, millî kurtuluş hareketini desteklemekten vazgeçirmeye çalışmıştır. «Olumlu milliyetçilik»in Amerika ile ortaklık olduğu propagandası işlenmiştir. Fakat Milliyetçi Partinin Senatör Recto liderliğindeki bir kanadı, millî sanayi ile bağlar kurmuştur. 1957 yılında Milliyetçi Partiden Carlos Garcia'nın işbaşına gelmesiyle, sanayiciler duruma hâkim olmuş ve hükümet, sanayicilerin «Önce Filipin» sloganını benimsemiştir.

Ne var ki Amerika, bu millî sanayileşme hareketinin karşısına dikilmekte gecikmemiş, 1961 seçimlerinde, Liberal Partinin Macapagal başkanlığında işbaşına gelmesini sağlamıştır. Liberal Hükümet, ilk iş olarak ekonomik kontrollara son ver-

SOL

1. SOSYALİZMİN YENİ MESELELERİ
OSKAR LANGE
4 Hra

2. SOSYALİSTLER İÇİN FELSEFE
MAURICE CORNFORTH
4 Hra

3. ÜCRET, FİYAT VE KAR
KARL MARX
4 Hra

4. EMPERYALİZM
LENİN
7,5 Hra

5. KAPİTALİZM VE DEĞER
HENRI DENIS
4 Hra

6. PETROL EMPERYALİZMİ
MUNİR CERİD
4 Hra

7. ATOM BOMBASI ÇOCUKLARI
ARATA OSADA
4 Hra

8. KAPİTAL
MARL MARX
10 Hra

9. VIETNAM'DA SAVAŞ VE ZULUM
BERTRAND RUSSELL ve B. STETLER
4 Hra

SOL YAYINLARI
Sanayi Caddesi, Demir İş Hanı 52
ANKARA

(YON - 006)

REKLAMINIZI
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİN!

BASIN
İLAN KURUMU

YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLAMLARINIZ İÇİN
HİZMETİNİZDEDİR.

Genel Müdürük :
Cagaloğlu, Türkocağı Caddesi, No. 1
İstanbul

Telefon : 27 66 00 - 27 66 01

Teiograf adresi : BASINKURUMU

BEN ÖLÜM OLDUM! DÜNYALARI TİTRETİYORUM!

Aktör Erol Keskin
«Becerebilseydik her çeşit silâhı yapardık.»

TEPEBAŞINDA

OPPENHEIMER OLAYI

Memet Fuat

BELGESEL OYUN

«Tiyatro için açılmış yeni bir yol diyelim, daha iyi. Hem niçin tiyatro gazetelerin, kitapların ve televizyonun bol bol kullandığı araçlardan uzun bir süre daha yoksun kalırsın? Niçin tiyatro, kişilerini —bu kişiler daha yaşıyor- sa bile— günlük olaylardan almasın?»

«Oppenheimer Dosyası»nı sahneye koyduğu günlerde Maurice Tillier'in sorularına cevap verirken, ünlü Fransız tiyatro adamı Jean Vilar böyle diyor. Heiner Kipphardt'ın oyununu yeterince belgesel bulmadığı için yeni bir metin hazırladığını söylüyordu.

«Dünyanın belli başlı tiyatrolarına birer mektup göndermişti Oppenheimer. Mektupta, Heiner Kipphardt'ın daha önce sahneye konan sanatlaştırılmış oyununu kınadığını bildiriyordu. Bu karşı çıkışına aldırmamak bana vicdan azabı çekti. Sonra, hakikat her şeyden önce gelmelidir. İşimi bitirdiğimde metni ona gönderdim. Davasında söylenmemiş bir tek sözcük yoktu içinde. O da hiçbirini değiştirmedim. Yoo, bir tanesini, evet, çeviride asıl anlamı vermemesi yüzünden bir tek sözcüğü değiştirdim.»

Tepebaşı'nda Heiner Kipphardt'ın oyununu seyredirken hep Jean Vilar'ın bu sözleri düşünüyordum kafamda. Oppenheimer niçin «dünyanın belli başlı tiyatrolarına birer mektup» göndererek kadar karşı çıkmıştı bu oyuna? Sonra Beklan Algan niçin Jean Vilar'ın değil de, Hei-

larla çığnırmayı, işinden uzaklaştırılmayı, çiftçiliğe gönderilmeyi» göze alamayışı «gerçekçilik» diye açıklanabilir. O çalışmazsa bir yana itilecek, yerini bir başkası alacaktır. Bir Oppenheimer'in «Hayır» dediğine, bir Teller çıkıp «Evet» diyecektir. Gene de kamu oyu bekliyor o «Hayır» diyenleri, o bireyci çıkışları, o «Gerçekçiliğin» dışına düşüşleri, o Din Kışotlukları... Çünkü bütün büyük yangınların altında bireysel kıvılcımlar yatıyor... Çağdaş aydının, sayısız harcanışlarla, mutlu bir kıvılcıma doğru gidişini hızlandıran güçlü bir çağrı Heiner Kipphardt'ın Oppenheimer'i:

İnsanlığın yararına olmayan hiçbir bilimsel çalışmaya katılmayacağım...

Kipphardt belki «belgesel bir oyun» diye sunulan eserinde Oppenheimer'a «söylemediği ve inanmadığı şeyler» söyletmeyle bir haksızlığa düşüyor, ama kamu oyununda yaratılmış Oppenheimer'a ulaşmanın tek yolu da bu haksızlıktan geçiyor sanırım.

Bu bakımdan, Beklan Algan'ın Heiner Kipphardt'ın metnini seçmesi iyi olmuş. Ayrıca, «Türk Tiyatrosu» dergisinin başına konan «Oyunun Belgesel Niteliği Üzerine» başlıklı yazı da «haksızlık» sözlünlü bir yana itecek kadar aydınlık bilgiler vermektedir:

«Oppenheimer Olayı doğru- dan doğruya bir belgeler derlemesi değildir. Bir tiyatro oyunudur. Yazar, buna rağmen olaylara bağlı kalmayı istemiştir.»

OPPENHEIMER

Robert Julius Oppenheimer Batıda benzerleri hayli çok olan bir aydın tipidir. Toplumsal sorunlara Amerika'da birçok orta tabaka aydınını sola çeken 1929 krizi sırasında ilgi duymaya başlamış, İspanya Savaşı günlerinde, Komünist Partisi'ne yazılmamışsa bile, komünistlere büyük yakınlık duymuş, yardım etmiş, bir «Fellow Traveler» olarak görülmüştür. Bu yakınlık Moskova Davaları'na kadar sürmüştü, Stalin'in Hitler'le anlaşma imzalamasından sonra ise tam bir uzaklaşmaya dönmüştü. Batılı aydınlar arasında Stalin-Hitler anlaşması yüzünden komünizme güvenini yitirmiş, karşıt bir tutumu benimsemiş olanlar pek çoktur. Oppenheimer atom bombası üzerinde çalışmaya başladığı zaman, bütün benzeri aydınlarla birlikte komünizmin çok uzağında idi. Savaşı sona erdireceğine inandığı bombayı, Almanlarla Japonların da aramakta oldukları atom bombasını, çevresindekileri de coşturan bir çalışma gücüyle yaratmış. Ama yarattığı bomba Hiroşima'da kullanılıştan kısa bir süre sonra insanlığın yüzyıllarca unutamayacağı bir yüz karası oluverdi; hele savaşın sonunu birkaç hafta önce almaktan başka bir işe yaramadığı da anlaşılınca, Oppenheimer'in düşünül- şünde büyük bir değişime görülmü- medir. Barışı kazanmak amacıyla güden H bombası çalışmalarına katılmak istemedi.

Bundan sonrası Dominique Janet'nin yazısında şöyle anlatılıyor: «Birçok meslekdaşı A bombasının Japonya'ya atılmasına karşı koyarken, tarafsız gözlemler önünde bir tanıtılma atışı ile birlikte Japonya'ya ultimatom gönderilmesini önerirken, Oppenheimer işi sonuna kadar götürmekte direnmisti. Bununla birlikte, zaferden sonra: Ben silâh fabrikatörü değilim, bilimim, diyerek istifa eden de gene aynı Oppenheimer'dir. Böylece kendi fildişi kulesine mi çekilecekti? Hayır, Truman'ın ato-

HERKES
DÜŞÜNCE VE İNANÇ
ÖZGÜRLÜĞÜNE
SAHIPTİR
DÜŞÜNCE VE İNANÇINI
SÖZ, YAZI VEYA
BAŞKA YOLLARLA
AÇIKLAMAK VE YAYMAK
HERKESİN HAKKIDIR

tüm demokratik anayasalardan

mik sorunlar danışmanı görevine atanmayı, kendini hiç naza çekmeden kabul etti. Atomik Enerji Kurulu'nda yer aldı, Atomik Danışma Kurulu'na başkanlık etti. Savaş ertesinin dünyaya sunduğu Amerikan İmparatorluğunda yüksek aşamadaki üç dört bilginden biri oldu. Ama bu arada iyi niyetli de görünmüyordu. Çünkü gene o günlerde denetleme, silâhsızlanma tasarıları öneriyor. H bombası tasarısına karşı koyuyor. Bunun sonucunda çevresindekileri şüphelendiriyor ve özellikle 1949'da, Sovyetler ilk atom bombalarını patlattıkları zaman bu şüpheler artıyor. Zaferinin, anlaşmalarının ve hegemonyasının sağladığı barışı sürekli sanan Amerika, Sovyetler'in Orta Avrupa'ya el atması, atom tekelinin tekel olmaktan çıkması, Kore Savaşı'nın patlak vermesi ve Çan-Kay-Şek'in Formosa'ya sığınması sonucunda uykusundan uyanıyor. Birleşik Devletler, aldatılmış toplumların tepkisini gösteriyor: Bize ihanet edildi! Mac Carthy sahneye çıkıyor. Büyücü avı başlamıştır. Bu avın en ünlü kurbanlarından biri de, Charles Chaplin'in yanı sıra Oppenheimer olacaktır.»

Oppenheimer gerçi yargılanmadı, ama üç üyeli bir kurulun önünde sorguya çekilip güvenlik belgesi alabilecek bir yurttaş olmadığının karar verildi. Oppenheimer'in bir süre sonra 1963 yılında, Amerika'nın en büyük atom ödüllü olan Enrice Fermi Ödülünü kazandığı, Cumhurbaşkanı Johnson'un onun adına bir tören düzenlediği düşünülürse, bu üç kişilik kurulun kararı demokrasi tarihine geçecek bir öpeme ulaştır.

Heiner Kipphardt'ın oyununda yalnız bu sorgu ele alınıyor, üç kişilik kurulun önünde Oppenheimer'in sorguya çekilişi...

OYUN

Güç bir oyun «Oppenheimer Olayı»: Bir mahkemede gibisiniz. Belli yerlerde oturan oyuncular; çoğu birbirinin benzeri olan, sayılı hareketler... Gene de baştan sona tükenmez bir ilgiyle, merakla seyrediliyor. Sahneye konusundaki ustalık, denge özellikle övülmeye değer: düşüncelerin izlenmesine çok yardımcı oluyor. Ayrıca, sahnenin ortasına yerleştirilen döner koltuk. Oppenheimer'in piposunu kullanışı, aşırı bir durgunluğa düşülmesini önüyor. Sahnenin öne çıkarılmış olması, bir yerde salon ışıklarının yakılarak seyirci-

lerin oyuna çekilmesi, belki küçük ama çok yerinde buluşlar. Beklan Algan'ın başarılı oyundaki bütün hareketin düşüncelerin gelişmesinde, soruların ortaya konmasında olduğunu sezerek seyirciyi bu harekete yönlendiren bir çaba göstermesinden geliyor.

Buna karşılık oyuncu seçiminde yanıldığı söylenebilir. Celâl Balkır böyle bir oyunda yararlanılacak bir oyuncu değil. Ne konuşması, ne de kendini taşıyışıyla oyuna uyabildi. Sonra Kâni Kıpçak... Gerçi Albay Pash'e giden bir görünüşü var, ama kendine özgü, kalıplaşmış konuşmasıyla insanı Tepebaşı'nın yirmi beş yıl öncesine çekiyor. Bir de Nüvit Özdoğru... Oyunun ikinci önemli rolünde... Ne yaptığını, niçin yaptığını bilen, düşünen bir oyuncudur Nüvit Özdoğru; ama ben bir türlü anlayamadım ne yapmak istediğini. Amerikalı bir avukatı oynuyor — inadına yerli bir havayla. Ses değiştiriyor, incefolyo, kalınlaşıyor, alçalıyor, yükseliyor — niçin? Belli değil. Erol Keskin'in ölçülülüğü karşısında büsbütün gevşeyen geniş bir oynayı tutturmuş. Öyle ki oyunu ikinci görüşünüzde ilk görüşünüzdeki Nüvit Özdoğru'dan bir şeyler eksiltmiş sanısına kapılıyorsunuz. Önceki oyundan kalma görüntüsüne çakışmıyor kafanızda.

Yerli hava dedim yukarda, bu öbür oyuncular da var. Erol Keskin, Reşit Gürzap, bir de oyunları pek başarılı olmayan Erdoğan Gemicioğlu ile Doğan Baylı bir yana, ötekiler Amerikalı değiller. Oysa Amerikalı olmaları gerekli bu oyunda.

Bence, oyunun üç başarılı oyuncusu Erol Keskin, Reşit Gürzap, Hadî Hüsnü idiler. İlk gece, başlarda Erol Keskin'in oyunu bana biraz köşeli, mekanik, oturmamış gibi gelmişti. Sonra ya o yumuşadı biraz, ya ben alıştım, bunun bir yorum olduğunu gördüm. Konuşması, hareketleri, fikirleriyle tepeden tırnağa bildiği bir kişi yaratmış Erol Keskin. Sahnede göstermediği yanlarını da bilircesine inceliklerine inerek... Büyük bir oyuncu niteliğiyle... Yalnız bir şanssızlığı var: düşüncelerin çekiciliğine kapılan birçok seyircinin gözünden kaçacak sanırım o incelikler.

Şimdilik bu kadar. Sakın ge- cikmeyin. Gideceğiniz ilk oyun «Oppenheimer Olayı» olsun.

YÖN, 14 OCAK 1965

TEKRAR
YAŞAYABİLSEYDİM
TENEKECİ
OLURDUM
Albert Einstein

